

A hangulatjelek szerepe a büntetőügyekben

The role of emoticons in crime cases

Márton Balázs

doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Rendészettudományi Doktori Iskola
marton.balazs@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja az internetalapú kommunikációban alkalmazott hangulatjelek fogalmának meghatározása mellett vizsgálni, hogy az egyes bűnügyekben felmerülő hangulatjelek milyen büntetőeljárás-jogi relevanciával bírhatnak, valamint, hogy a magyar jogalkalmazó ezeket hogyan értékelte. **Módszertan:** Az alkalmazott módszertan a hangulatjelek jogi vonatkozásairól szóló külföldi szakirodalom áttekintése, a hatályos magyar büntetőeljárás-jogi és egyéb, a büntetőeljárások során alkalmazandó vonatkozó jogszabályok vizsgálata, illetve bírósági jogesetek elemzése.

Megállapítások: A külföldi szakirodalom alapján kirajzolódó tendencia a hangulatjelek alkalmazásának egyre szélesebb körben való elterjedése és ebből kifolyólag azon büntetőügyek számának növekedése, amelyekben a hangulatjelek ügyspecifikus jogi értékelését kell elvégezni. A magyar büntetőeljárás-jog alapján a hangulatjelek értékeléséhez felmerülhet szakértő bevonásának szükségessége. A vizsgált magyar büntetőügyek eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy sem a vádlói, sem a védői oldal nem kérte, a bíróság pedig nem tartotta indokoltnak szakértő kirendelését a hangulatjelek adott kommunikációban betöltött jelentésének megvizsgálása érdekében. A legközelebbi, egy 2018. évi bírósági értelmezés szerint a hangulatjelek jelentéstartalma olyannyira nem egyértelmű, hogy nem alkalmasak a szándék komolyságának bizonyítására.

Érték: A tanulmány bemutatja, hogy mik azok a hangulatjelek és milyen potenciális jelentőségük lehet a büntetőügyekben. Elemzi, hogy a büntetőeljárás-jog mely rendelkezései jöhetnek szóba a hangulatjelek értékelése során, végül áttekintést ad arról, hogy jelenleg hogyan viszonyul hozzájuk a magyar jogalkalmazó.

Kulcsszavak: hangulatjel, büntetőeljárás, bűnügy, bizonyítás

Abstract

Aim: Besides defining the concept of emoticons used in Internet-based communication, the aim of this study is to examine the criminal procedural relevance of emoticons in certain crime cases and their legal assessment by the judiciary.

Methodology: The methodology applied is the overview of foreign scientific literature on the legal aspects of emoticons, the review of the relevant parts of the effective Hungarian law on criminal procedure and other legislation applicable during the criminal procedure, furthermore analysis of court cases.

Findings: Based on the findings of foreign scientific literature, the clear trend is the ever wider spread of the use of emoticons, therefore the increase in the number of crime cases where case-specific legal assessment of emoticons is necessary. According to the Hungarian law on criminal procedure, it may need to be appoint a forensic expert to evaluate emoticons. However, experiences of the crime cases examined hereby shows that neither the prosecution nor the defense requested it, and the court did not consider it necessary to appoint an expert in order to examine the meaning of emoticons in a given communication. According to the nearest judicial interpretation from 2018, the meaning of emoticons is so unclear that they are not suitable for proving the seriousness of the intention.

Value: This study examines the meaning and categorization of emoticons and their potential importance in crime cases. It overviews those provisions of the Hungarian law on criminal procedure which may be relevant when assessing the use of emoticons. Finally, the study gives an analysis through court cases on the current approach to emoticons by the Hungarian judiciary.

Keywords: emoticon, criminal investigation, crime, proof

Bevezetés

A közelmúltban jelent meg Matthias Pendl, a német Max Planck Összehasonlító és Nemzetközi Magánjogi Intézet tudományos munkatársának *Emojis im (Privat-)Recht* című monográfiája, melyben a szerző az internetes hangulatjelek magánjogi relevanciájával foglalkozik (Pendl, 2022). Az Amerikai Egyesült Államokban végzett korábbi felmérések azt mutatták, hogy a bírósági jogesetekben az emotikonokra és emojikra – melyek jelentését a következő pontban tárgyaljuk – történő hivatkozás folyamatos emelkedést mutat (URL1).

Pendl könyve inspirált a gondolkodásra, hogy vajon a magyar büntető joggyakorlat miként viszonyul a hangulatjelekhez. Van-e egyáltalán példa arra nézve, hogy a bíróságnak értékelnie kellett ilyen jeleket is tartalmazó kommunikációt? Ha valaki másnak szöveges üzenet formájában elküldi, hogy „megöllek”, majd mosolygós fejek (úgynevezett smiley-k) sorát illeszti a mondanivalója után, vajon utóbbiak ellenére is megállapítható cselekménye tényállásszerűsége? Egy esetleges büntetőeljárásban a terhelt alappal védekezhet-e azzal, hogy csak viccelt és nem gondolta komolyan, amit írt, hiszen elhelyezett nevetős fejre utaló jelzést az üzenetében? A sokat hallott és adekvát jogászai válasz az volna, hogy mindezek majd a körülmények alapján, a konkrét ügyekben könnyedén eldönthetővé válnak, a bíróságnak kell mérlegelnie.

Utóbbi érvelés feltehetőleg helyénvaló, viszont érdemes részletesebben is körüljárni, hogy pontosan mik tartoznak a hangulatjelek közé, van-e és ha igen, akkor milyen irányú az ezekkel kapcsolatos magyar büntető jogalkalmazási tapasztalat a konkrét ügyekben. Néhány gondolat erejéig kitérek arra is, hogy a büntetőeljárás jogban milyen jelentőséggel bírhatnak a hangulatjelek.

A hangulatjelek meghatározása

A hagyományos elektronikus levelezés (e-mail) és a mobiltelefon-készülékek közötti korai GSM¹ hálózaton keresztül küldhető rövidüzenet-szolgáltatás (Short Message Service, azaz az SMS) adott igazán lendületet a számítógép vagy mobiltelefon billentyűzetének segítségével megjeleníthető és az érzelmek kifejezésére szolgáló karakterkombinációk elterjedésének. Az úgynevezett ASCII² információcserére kidolgozott kódrendszer jelkészletéből – ami gyakorlatilag az angol abc betűit, számokat és írásjeleket foglal magában (URL2) – összeálítható alapvető karakterpárokat emotikonoknak (angolul emoticon) nevezték el (URL3). Az emotikon kifejezés egyébként az emotion (magyarul érzelem) és az icon (magyarul ikon vagy megjelenítő képcske) szavakból tevődik össze. Egyik gyakori fajtája a kettőspontból, kötőjelből (vagy anélkül) és zárójelből kombinált, mosolygós arcra utaló, örömet, boldogságot kifejező kombináció [:-) vagy :)]. Talán erre vezethető vissza, hogy eleinte csak a smiley (magyarul mosolygós) angol jelzővel hivatkoztak a hangulatjelekre, amely kifejezést ma is gyakran összefoglaló jelleggel használják rájuk (Ying & Khe, 2019).

1 Global System for Mobile Communications.

2 American Standard Code for Information Interchange.

A hangulatjelek másik csoportját az emoji képezik. Az emoji az emotikonoknál már egy fokkal összetettebb szoftveres támogatást igénylő jelek, amelyek nem karakterösszetételek, hanem rajzolt képeket, ábrákat tartalmaznak, úgymint egy mosolygós fej (például: 😊). A *The Unicode Standard* nevű nemzetközi számítástechnikai iparági szabvány (URL4), amely írásrendszerek egységes kódolását és használatát tartalmazza, listázza a leggyakrabban használt emojiakat. Ezek száma több ezres nagyságrendű, és nem csak arcokat utánoz, de élőlények, tárgyak, zászlók, jelképek, egész embert ábrázoló formák is megtalálhatók közöttük (URL5). Fontos megjegyezni, hogy az emoji vizuális megjelenése az informatikai eszközt gyártó gazdasági társaságonként és földrajzi területenként is eltérhet egymástól, ráadásul társadalmanként, nyelvenként is különbözhet (Ying & Khe, 2019). Példának okáért bizonyos ázsiai népek az euroatlanti online testbeszéd-től eltérő jelrendszert alakítottak ki. Következésképpen – és némileg megelőlegezve tanulmányom későbbi megállapításait – minden egyes ügyben a résztvevőkre figyelemmel és a kommunikációs közeg kontextusában egyedileg kell vizsgálni, hogy az alkalmazott jelek milyen jelentéstartalommal bírhatnak.

Az emotikonoktól és az emojiaktól is különálló csoportot képeznek a matricák (angolul stickers), amelyek a grafikus emotikonoknál és az emojiaknál is nagyobb méretű és ezáltal kifejezőbb, jellemzően az azonnali üzenetküldő szolgáltatást biztosító telefonos alkalmazásokban és közösségi médiaszolgáltatásokban elérhető ábrák, képek (Seta, 2018). A matricák lehetnek szövegek, csak képi ábrák és ezek kombinációi, valamint png³ fájlformátumú statikus képek és gif⁴ kiterjesztésű mozgó animációk (az úgynevezett gifek) (Ying & Khe, 2019).

A következőkben az emotikonokra, emojiakra és a stickerekre (ideértve a gifeket) együttesen és külön-külön is mint hangulatjelekre hivatkozom.

Ahogy az eddigiekből nyilvánvaló, a hangulatjelek a különböző írásbeli kommunikációt lehetővé tevő, manapság leggyakrabban online platformokon keresztül folytatott közlések vagy közlésfolyamatok esetleges részei. A hangulatjelek önmagukban is lehetnek üzenetek és közvetíthetnek információt (például egy felírt gif formájában), de alkalmasak arra is, hogy a közlendő tartalmát képező információt erősítsék vagy éppen ellenkezőleg, azt gyengítőleg hassanak.

Ehelyütt máris talákoztam az első, a hangulatjelek értelmezésével (interpretációjával) kapcsolatos nehézségekkel. Egyfelől, amint arra már utaltam, a hangulatjelek jelentéstartalma kulturálisan, földrajzilag, sőt technológiailag⁵ is eltérő lehet, másfelől a szubjektívizációból (Kugler, 2013) kifolyólag a küldő

3 Portable Network Graphics.

4 Graphics Interchange Format.

5 Például különböző operációs rendszerek más és más hangulatjel-készletet használhatnak, illetve azonos közlés kifejezésére eltérő megjelenésű hangulatjeleket alkalmazhatnak stb.

és a fogadó fél is különböző értelmezést tulajdoníthat nekik. A hangulatjelek magukban hordozzák a többértelműség kockázatát, annál is inkább, mivel nem létezik egységes meghatározás az egyes hangulatjelek jelentéstartalmára nézve. Vannak olyan hangulatjelek, amelyek kifejezetten szarkasztikus, parodisztikus jelentésűek, vagyis ellentétben állhatnak a mellettük folytatott kommunikáció információtartalmának irányával (Kugler, 2013). Bár az írásbeli kommunikáció más formáinál is fennállhatnak értelmezési nehézségek, a hangulatjelek esetén sem nyelvtani, sem hangsúlytani szabályok nem segítik ezeknek a feloldását (Bich-Carrière, 2019). Az imént említett bizonytalansági tényezőket is számításba véve, a hangulatjelek megítélése az adott kommunikációs környezetben erősen kontextusfüggő (Bich-Carrière, 2019).

A hangulatjelek kommunikációban betöltött szerepének mélyebb taglalása már súrolná a kommunikációtudomány területét. Ez olyan mezsgye, amelynek elemzéséhez elégtelen, csak a mindennapi laikus tudással egyenértékű ismeret áll rendelkezésemre, ezért a dolgozat irányát sem kívántam ebbe az irányba terelni. Mindazonáltal, abból indulok ki, hogy hasonló korlással az igazságszolgáltatás résztvevői is szembesülhetnek. A továbbiakban a kérdést kizárólag a büntetőeljárás aspektusában vizsgálom.

A hangulatjelekkel kapcsolatos büntetőeljárás kérdések

A hangulatjelek csakis írásbeli kommunikációban merülhetnek fel, ezen belül a leggyakrabban telekommunikációs eszközök vagy internet útján folytatott beszélgetések során. Nem kizárt, hogy az elkövető olyan módon üzenjen a sértettnek, hogy például kézzel írott levélben rajzol a megfélemlítésre utaló hangulatjelet, vagy azt a sértett által lakott ingatlan falára helyezi, viszont ezek nem tekinthetők adekvát értelemben vett hangulatjeleknek. A dolgozat első pontjában hivatkozott meghatározást alapul véve, amely szerint a hangulatjelek valamilyen digitális módon történő közlésátvitelhez kötődnek, a továbbiakban kizárólag az ilyen módon folytatott írásbeli kommunikációra szorítkozom. Figyelemmel arra a tényre, hogy az SMS formájában elküldött üzenetek száma csökkenő trendet mutat (URL6), elsősorban az internet alapú csatornákon folytatott kommunikációra fókuszálok, amelybe beletartoznak a közösségimédia-szolgáltatók által kínált üzenetküldő szolgáltatások, a szoftveres alapú üzenetküldő alkalmazások és más, azonnali üzenetküldést lehetővé tevő platformok.

Magyarországon a büntetőeljárás jog meghatározza a büntetőeljárás során felhasználható bizonyítási eszközöket (2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról – továbbiakban Be. – 165. §). Ide tartozik a tanúvallomás, a terhelt vallomása,

a szakvélemény, a pártfogó felügyelői vélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz (ideértve az iratot és az okiratot is) és az elektronikus adat. A bizonyítási eszköz a bizonyítás forrása, vagyis magának a bizonyítéknak a hordozója. Olyan személy (vallomása), nyilatkozat, dolog, akitől/amelyből a bizonyíték megismerhetővé válik (Gácsi, 2018). Egy írásbeli, a fentiekben felsorolt felületek valamelyikén folytatott kommunikáció az eljárásban tárgyi bizonyítási eszközként (iratként) és elektronikus adatként jelenhet meg (URL7). Előbbi esetben a kommunikáció kinyomtatva, fizikai irat formájában áll a hatóság rendelkezésére.

A magyar büntetőeljárás rendszer a szabad bizonyítás elvén alapul, a bizonyítékoknak nincs előre meghatározott bizonyító erejük, a bíróság, ügyészség és a nyomozó hatóság ezeket szabadon értékeli, és az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg a bizonyítás eredményét, tekintettel a konkrét ügy egyedi bizonyítékaira (Polt, 2018). Következésképpen vizsgálatra szorul a kommunikáció információtartalma, beleértve a kommunikációban alkalmazott hangulatjeleket.

A büntetőeljárásról szóló hatályos törvény akként rendelkezik, hogy amennyiben a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni [Be. 188. § (1)]. Nem lehet kétséges, hogy amennyiben az írásbeli kommunikációban közölni kívánt információ jelentése az ügy szempontjából relevanciával bír, azaz terhelő vagy mentő bizonyítékot jelenthet, vagy ezek valamelyikét erősíti, akkor a kommunikáció diskurzuselemzésére van szükség. Ez annyit jelent, hogy a rendelkezésre álló írásbeli szövegből – például egy képernyőfotóból, amelyen egy online beszélgetés (chat ablak) látható – kell eljutni a közlő szubjektivitásához, vagyis a gondolati valóságához. Ez a diskurzuselemzés lényege, szövegek vizsgálata útján megérteni a társadalmi jelenségeket, összefüggéseket. Kiindulópontja, hogy az egyén szubjektivitása a nyelv közvetítésével válik láthatóvá, fejeződik ki, ez a módja a társadalmi tevékenységek kifejtésének és a hatalmi relációk kialakításának (URL8). A diskurzuselemzés a nyelvészet tudományterületéhez sorolandó.

A bűncselekmények elkövetési módjaival, eszközeivel a kriminalisztika, vagy más szóval bűnügyi nyomozástan gyakorlati tudományága foglalkozik. A kriminalisztika és az alkalmazott nyelvészet közös metszéspontja az igazságügyi nyelvészet, illetve a törvényszéki fonetika, amelynek feladata közreműködni a nyelvészeti bizonyítékok feltárhatóságában (Ránki, 2021). Annak ellenére, hogy a hangulatjelek kizárólag írásban folytatott kommunikációban alkalmazhatók, mivel valójában itt informatikai eszközök karaktereiből épülnek fel a szavak, valamint a mondatok, így ezek formái, grafikai jellemzői elsikkadnak. Következésképpen – kézírás hiányában – a szakkérdés eldöntése érdekében nem igazságügyi írásszakértőt, hanem igazságügyi nyelvész szakértőt tanácsos

igénybe venni (URL9). Az igazságügyi nyelvészet képes arra, hogy az adott szöveg nyelvi sajátosságait vizsgálja (URL10). A szakértő közelebb viheti a felkérő szervet ahhoz, hogy megértse, hogy a szóban forgó felek között és az adott kommunikációs közegben a közlő a hangulatjelek alkalmazásával mit kívánt mondani, illetve azok az egyéb közlendőjével milyen viszonyban állnak. Hiba lenne ugyanakkor a szakértőtől egyértelmű és megdönthetetlen választ várni arra, hogy mire gondolt a közlő, már csak abból kifolyólag, hogy az igazságügyi nyelvészet sokszor valószínűségi skálák alkalmazásával dolgozik (URL11).

Látható tehát, hogy a hangulatjelek utólagos értelmezése és esetlegesen jogi értékelése számtalan bizonytalansági tényezőt hordoz magában. Részben ez sem tette lehetővé azt, hogy a hangulatjelek központi szerepet játszanak a büntetőügyekben. Egyébiránt hasonló következtetésre jutott egy, az ausztrál büntetőbírói joggyakorlatot vizsgáló felmérés az ottani ügyek tekintetében (Bromberg, 2020). Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a hangulatjelek alkalmazását figyelmen kívül kellene hagyni. Annál is inkább, mivel a külföldi tendenciák az ellenkező irányba mutatnak. Eric Goldman szerint az emoji értelmezésének igenis jelentősége van a büntetőügyekben. Arról ír, hogy rendszerint a védők (criminal defense counsel) egy bizonyítékként felhasznált online kommunikáció teljes, nem szerkesztett változatát kívánják látni, semmint egy olyat, amelyből hiányoznak az emoji. Ez azzal jár, hogy a jeleknek hatása lesz az esküdtekre. Ha viszont az emoji kirekesztik a bizonyítékok köréből, az akadályozza a pontos értelmezést (Goldman, 2018).

A hangulatjelek – többek között az említett értelmezési bizonytalanságaikból kifolyólag – önmagukban állva aligha jelenthetnek elégséges bizonyítékot arra, hogy akár vádat, akár védelmet lehessen rájuk alapítani. Főként, mivel ez csak olyan bűncselekmények esetében jöhetne szóba, amelyek elkövetési magatartása kizárólag írásban is megvalósulhat. Ilyen bűncselekmény például a zaklatás vétsége, amely – ha az egyéb törvényi tényállási elemek teljesülnek – akár írásbeli üzenet elküldésével is elkövethető. Ennek ellenére, minden bizonnyal a bíróság nem állapítaná meg a bűnösségét személy elleni erőszakos büntetendő cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás vétsége [2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 222. § (2)] miatt annak az elkövetőnek, akinek a bűnössége mindössze egy, a torok elvágását imitáló hangulatjel sértett részére történő elküldésében áll.

Ugyanakkor a hangulatjelek kétségkívül alkalmasak a büntetőeljárás mindkét oldalán a már rendelkezésre álló egyéb bizonyítékok és az azokra épített állítások erősítésére, illetve gyengítésére, ráadásul erre kiválóan „használhatók” is. Ez a megállapítás szinte minden bűncselekmény vonatkozásában igaz lehet, függetlenül attól, hogy az elkövetési magatartás írásban is megvalósítható-e. Szinte

csak a fantázia szabhat határt annak, hogy olyan jogeseteket találjunk ki, amelyben a büntetőeljárásban a terhelt bűnössége mellett vagy éppen ellene hangulatjelekre hivatkozva érveljenek. Képzeljünk el egy emberölési ügyet, amelyben a cselekményt követően a bűnsegéd írásban megkérdezi a tettest, hogy milyen módon végzett a passzív alannal, amire a tettes válaszul elküldi az imént példaként említett hangulatjelet, mindezt úgy, hogy az áldozatot valóban a torok elvágásának módszerével ölték meg. Minden bizonnyal ez a kommunikáció a vád oldalán, az egyik bűnösséget erősítő bizonyítékként szerepelne az ügyben.

Elsősorban a terhelti oldal felől ajánlatos felkészülni a vádban foglaltak gyengítését célzó olyan érvelésre, amelynek alátámasztásaként a terhelti kommunikációban található hangulatjelekre hivatkoznak annak érdekében, hogy a terhelti kijelentés komolyságát kétségbe vonják, „tompítsák” vagy többértelműnek tüntessék fel. Ezt támasztja alá a bírósági gyakorlat is.

A hangulatjelekkel kapcsolatos büntetőbírósi gyakorlat Magyarországon

Az előzőekben foglalt fejtegetések helytállóságát ellenőrizendő, kiterjedt kutatást végeztem a magyar büntetőbírósi gyakorlatban arra vonatkozóan, hogy az egyes bírósági ítéletekben milyen gyakorisággal és milyen kontextusban fordul elő a hangulatjelek említése.

Arra számítottam, hogy a nemzetközi trendek szerint több ügyet találok, amelyekben a büntetőeljárás valamelyik résztvevője valamilyen módon utalt hangulatjelekre, amire aztán a bíróság reflektál az ügyet lezáró döntésében. Az Egyesült Államokban készült egyik gyűjtésből például, amely áttekintést ad arról, hogy a 2004. évtől kezdődően különböző egyesült államokbeli és elsősorban büntetőügyekben keletkezett bírósági dokumentumokban hányszor jelennek meg hangulatjelek, világos tendencia rajzolódik ki. Amíg a lista a 2004. évben egy esetet, addig 2021-ben már száz körüli ügyet vesz számba ([URL12](#)).

A magyar büntető joggyakorlatban ugyanakkor kevés ügyben köszönnek vissza a hangulatjelek mint a jogi érvrendszer eszközei. A digitális kommunikáció generációs kötöttségéből és folyamatos megújulásából fakadó ismeretlenségéből adódóan a hangulatjelek alkalmazásának jogi tényé formálása óvatos tartózkodást válthat ki a jogalkalmazás szereplői részéről. Ehelyütt fontosnak tartom megjegyezni, hogy a keresésem középpontjában büntetőügyek voltak, a polgári jog, munkajog és a szellemi alkotások joga területén jóval gyakrabban tapasztaltam a hangulatjelek számbavételét, viszont jelen cikkben utóbbiakkal nem foglalkozom.

Elvétve már az évtized elején is előfordult, hogy büntetőügyben hangulatjelekre hivatkoztak, így például egy emberölés miatt folytatott 2012-es ügyben a II. rendű vádlott az általa alkalmazott hangulatjelre hivatkozással próbálta a (ké-sőbbi) sértett megölésének tárgyában az I. rendű vádlottal folytatott internetes beszélgetésének komolytalanságát alátámasztani: „...amikor azt írta I. rendű vádlottnak, hogy »nyírd ki a csajt«, akkor is egy mosolygós jelet rakott a mondat végére, ami szintén azt jelenti, hogy viccnek hitte ezt az egész tervezetést.”⁶

A hangulatjelekkel kapcsolatos érdemi bírósági álláspont kialakítására egy 2018-ban kezdődött emberölés előkészülete miatt folytatott büntetőügyben került sor. Az ügy történeti tényállása szerint a fiatalkorú vádlott internetes közösségi oldalon keresztül ismerőseinek azt az üzenetet küldte, hogy a hírekben látott külföldi lövöldözéshez hasonlóan azt tervezi, hogy egy középiskolában az ott tartózkodókat lelövi, majd ezt követően öngyilkosságot követ el. Azzal a céllal, hogy a tervét nyomatékosítsa, a külföldi lövöldözésről készült amatőr videót és egy lőfegyver leírását tartalmazó internetes hivatkozást is továbbított több tanúnak. A vádlott már az elsőfokú eljárásban azzal védekezett, hogy viccnek szánta az üzenetet, amelyet az üzenetekben elküldött hangulatjelekkel (smiley-val) próbált igazolni. Az eljáró bíróság első fokon nem tért ki külön a hangulatjelek kérdésére, ellenben a vádlott ténybeli beismerő vallomása mellett, főleg a tanúk és a rendelkezésre álló internetes letöltések adatai alapján, a szándék komolyságára következtetett és a vádlottat bűnösnek mondta ki.⁷ Az ítélet ellen bejelentett védői fellebbezés támadta a vádlott ölési szándékának komolyságát. Ennek igazolásaként hivatkozott – többek között – az alkalmazott hangulatjelekre: „Az elektronikus üzenetekben az érzelem kifejezésére használt ikonokat meghonosító informatikus eredeti szándéka is az volt, hogy a vicces tartalmú közléseket »mosolygó fejjel« jelöljék, a vádlott pedig a tömeggyilkosságot emlegető mondata után négy »sírva-nevetős« ikont helyezett el. Hangsúlyozta, hogy az idézőjel használata a magyar nyelvben az »átvitt értelemben«, illetve a »nem szó szerinti értelmezés« jelölésére szolgál, majd rámutatott, hogy a tömeggyilkossággal kapcsolatos beszélgetésben írt »közös terveket« a vádlott idézőjelbe tette.”⁸ Figyelemreméltó a védői érvelés, amely részben a hangulatjelek eredeti jelentésére utalva adja meg a vádlotti kommunikáció jelentésének sajátos értelmezését. A bíróság ugyanakkor ezt nem osztotta, az álláspontja szerint a vádlotti szándék komolysága megállapítható volt. A bíróság a védői érvelésre reagálva a hangulatjelek – általam is jelzett – bizonytalanságára

6 Pest Megyei Bíróság B.10/2011/97. számú ítélete.

7 Fővárosi Törvényszék B.376/2018/2. számú ítélete.

8 Fővárosi Ítéletábla Fkf.176/2018/13. számú ítélete.

utalva akként rendelkezett, hogy az „érzelmi-ikonok” használata nem ad egyértelmű eligazítást az ahhoz személyesen fűzött jelentéstartalomról, illetőleg ezeknek nincsen általánosan elfogadott, egyértelmű jelentéstartalma, alkalmazásuk széles körű egyéni variációt mutat, ezért ezek jellege nem alkalmas a szándék komolytalanságának bizonyítására.⁹ A másodfokú bíróság is a vádlott bűnösségét állapította meg.

Az ügy felülvizsgálati indítvány folytán került a Kúria elé. Bár a védő a felülvizsgálati indítványában újfent kísérletet tett a számára kedvező értelmezés (a hangulatjelek iróniaként történő) elfogadtatására és ezáltal a terhelti szándék komolyságának kétségbe vonására, tekintve, hogy a felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok ismételt egybevetésének, eltérő értékelésének, valamint bizonyítás felvételének nincs helye és a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó (Be. 659. §), az eljáró tanács erre külön már nem tért ki. A Kúria a vádlottat végül felmentette azzal, hogy a terhelt tudatában megjelent, virtuális értelemben testet öltött, másokkal is közölt ölési vágy (eldöntött akarat, mint tényleges szándék hiányában) önmagában nem szolgálhat alapul az emberölés előkészületének megállapíthatóságához.¹⁰

Egy másik, közveszéllyel fenyegetés vétsége miatt indult büntetőügy történeti tényállása szerint egy iskola tanáráként dolgozó vádlott munkaviszonyát azonnali hatállyal megszüntették. Ezt követően a vádlott az egyik közösségi médiafelületen található adatlapján közzétett egy épület felrobbanását ábrázoló képet, amely alá azt írta, hogy „ennyi marad az iskolából”, illetve a kép alatt egy hivatkozást osztott meg, amely egy videófelvételre vezet, amin Bagdad egykori bombázása látható. A vádlott által megosztott kép is ebből a videóból származott. A bejegyzés egy kis létszámú csoportba került feltöltésre, ugyanakkor néhány diák látta, és bennük aggodalmat keltett. Az elsőfokon eljáró bíróság szerint ez a cselekmény alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat megzavarja és azt meg is zavarta, ezért a vádlottat bűnösnek mondta ki.¹¹ Védői fellebbezés következtében került másodfokra az ügy, amely eljárás végén a másodfokú bíróság a vádlottat a vád alól – bűncselekmény hiányában – felmentette.¹² A vádlói fellebbezés – és az elsőfokú és másodfokú bíróság bűnösség tekintetében egymásnak ellentmondó döntése – következtében megnyíló harmadfokú eljárásban eljáró bíróság a másodfokú bíróság álláspontját osztotta, mely szerint a közlés és szöveggörnyezetének elemzéséből nem lehet arra következtetni, hogy a vádlott az iskola felrobbantásával fenyegetőzött volna.

9 Fővárosi Ítéletábla Fkf.176/2018/13. számú ítélete.

10 Kúria Bfv.224/2019/5. számú ítélete.

11 Pesti Központi Kerületi Bíróság B. 32.934/2014/36. számú ítélete.

12 Fővárosi Törvényszék Bf.6524/2016/4. számú ítélete.

Többek között a zárt csoportban zajlott beszélgetés poszt megosztását követő könnyed hangvételére utalt, amit a levelezésben részt vevők által használt érzelmeket kifejező jelek is megerősítenek.¹³ A harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Ez esetben tehát az alkalmazott hangulatjelekre mint az adott beszélgetés hangulatát jelző, kifejező érvekre hivatkoztak, ami közvetett módon cáfolta a vádlotti kijelentés komolyságát, alátámasztva a beszélgetésben részt vevő többi fél inkriminált poszt megosztását követő kommunikációjának fesztelenségét.

Összegzés

A vizsgált jogesetek alapján sem a vádlói, sem pedig a védői oldal nem kérte, a bíróság pedig nem tartotta indokoltnak szakértő kirendelését a hangulatjelek adott kommunikációban betöltött jelentésének megvizsgálása érdekében, ehelyett maguk törekedtek a hangulatjelekhez kapcsolható értelmezés megadására. Különösen figyelemre méltó a hivatkozott 2018-as ügyben eljáró másodfokú bíróság hangulatjeleket illetően kialakított álláspontja, mely szerint a hangulatjelek jelentéstartalma olyannyira nem egyértelmű, hogy nem alkalmasak a szándék komolyságának bizonyítására. Magyarországon nincs precedensjog és a büntetőjogban alkalmazott analógia tilalmazott, mégis, a mindennapok gyakorló jogásza az álláspontjának kialakítása során a jogforrásokon túl hagyatkozik a más ügyekben kimunkált jogalkalmazási gyakorlatra. Ennek alapján ma az látszik, hogy a büntetőügyekben a bíróságok, ha figyelembe veszik a hangulatjelek alkalmazásának tényét, azoknak nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget, legfeljebb röviden, említés szintjén térnek ki ezekre, illetőleg – az általunk tett megállapításokkal egyezően és a hangulatjelek karakterisztikájából fakadó bizonytalanságokra figyelemmel – a bizonyítékot legfeljebb alátámasztó, erősítő vagy azt gyengítő érvként hivatkoznak rájuk.

Mindazonáltal nem érdemes túlságosan negligálni sem a hangulatjeleket. A digitális kommunikáció egyre szélesebb körben való elterjedésével és a már manapság jól látható tendenciákat követve várható, hogy nagyobb számban kerülnek alkalmazásra hangulatjelek, és folyamatosan szélesedik azoknak az interakcióknak a köre, amelyekben folytatott kommunikáció során felmerülhet az alkalmazásuk. Gondoljunk bele, hogy az elektronikus ügyintézés elterjedésével már most sok helyen lehetőség van például bizonyos közüzemi szolgáltatások internetes oldalán élő (chat ablakos) felületen írásban kommunikálni

13 Fővárosi Ítéletábrla Bhar.63/2017/8. számú ítélete.

az ügyintézővel. Ezek a hatások növelik az esélyét, hogy olyan ügyek keletkezzenek, amelyek tényállásában a jelenleginél központibb szerepet kapnak a kommunikációs jelek, ezáltal elkerülhetetlenné téve, végső esetben „kikényszerítve” a büntetőeljárásban a jelenlegi gyakorlatnál mélyrehatóbb jogi elemzésüket és értékelésüket.

Felhasznált irodalom

- Bich-Carrière, L. (2019). Say it with [A Smiling Face with Smiling Eyes]: Judicial Use and Legal Challenges with Emoji Interpretation in Canada. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 32(2), 283–319. <https://doi.org/10.1007/s11196-018-9594-5>
- Bromberg, M., Welms, L. & Lee, C. (2020). Reading between the Text(s) – Interpreting Emojis and Emoticons in the Australian Criminal Law Context. *New Criminal Law Review*, 23(4), 655–686. <https://doi.org/10.1525/nclr.2020.23.4.655>
- Gácsi A. (2018). Az elektronikus bizonyítás alapvető dogmatikai kérdései. *Magyar Rendészet*, 19(2), 77–89.
- Goldman, E. (2018). Emojis and the Law. *Washington Law Review*, 93(3), 1227–1291.
- Kugler N. (2013). A szubjektívizáció jelenségének nyelvészeti értelmezései. *Magyar Nyelvőr*, 137(1), 8–30.
- Pendl, M. (2022). *Emojis im (Privat-)Recht*. Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht. Mohr Siebeck. <https://doi.org/10.1628/978-3-16-161566-5>
- Polt P. (Szerk.) (2018). *Nagykommentár a büntetőeljárás törvényéhez*. Wolters Kluwer.
- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2155–2166. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>
- Seta, G. (2018). Biaoqing: The circulation of emoticons, emoji, stickers, and custom images on Chinese digital media platforms. *First Monday*, 23(9). <https://doi.org/10.5210/fm.v23i9.9391>
- Tang, Y. & Hew, K.H. (2019). Emoticon, Emoji, and Sticker Use in Computer-Mediated Communication: A Review of Theories and Research Findings. *International Journal of Communication*, 13, 2457–2483.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Emoji Law 2018 Year-in-Review*.

https://blog.ericgoldman.org/archives/2019/01/emoji-law-2018-year-in-review.htm?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_202207

URL2: *ASC II table*. http://www.interfacebus.com/ASCII_Table.html

- URL3: *Az emotikonok és a koraiújkor érzelmkifejező technikái.* <http://magyar-irodalom.elte.hu/ariana/irat/emoticon.html>
- URL4: *About the Unicode® Standard.* <https://unicode.org/standard/standard.html>
- URL5: *Full Emoji List.* <https://unicode.org/emoji/charts/full-emoji-list.html>
- URL6: *NMHH felmérés.* <https://trademagazin.hu/hu/nmhh-csokkent-az-elkuldott-sms-ek-es-emelkedett-a-mobil-hivasok-szama-az-elmult-evekben/>
- URL7: *Az elektronikus bizonyítékszerzés aktuális kérdései.* https://www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/16_dornfeldl.pdf
- URL8: *A diskurzuselemzés módja és értelme.* http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszet/mmi.elte.hu/szabadbolcseszet/index8dbc.html?option=com_tanelem&id_tanelem=841&tip=0
- URL9: *Igazságügyi írásszakértés.* <http://irasszakertok.hu/igazsagugyi-irasszakertes>
- URL10: *Az írásszakértő és az igazságügyi nyelvész párbeszéde.* http://epa.oszk.hu/02200/02263/00045/EPA02263_e_nyelv_magazin_2020_3_02.html
- URL11: *Valószínűségi skála az igazságügyi nyelvészetben.* <http://www.nytud.hu/alknyelvdok07/proceedings07/Papay.pdf>
- URL12: *Emojis and Emoticons in Court Opinions.* <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/view-content.cgi?article=3610&context=historical>

Alkalmazott jogszabályok

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- Pest Megyei Bíróság B.10/2011/97. számú ítélete
- Fővárosi Törvényszék B.376/2018/2. számú ítélete
- Fővárosi Ítéltábla Fkf.176/2018/13. számú ítélete
- Kúria Bfv.224/2019/5. számú ítélete
- Pesti Központi Kerületi Bíróság B.32.934/2014/36. számú ítélete
- Fővárosi Törvényszék Bf.6524/2016/4. számú ítélete
- Fővárosi Ítéltábla Bhar.63/2017/8. számú ítélete

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Márton B. (2023). A hangulatjelek szerepe a büntetőügyekben. *Belügyi Szemle*, 71(7), 1183–1195. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.7.3>